2 Ιουνίου 2015

Για την σπουδαιότητα της γλώσσας

/ Πεμπτουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες

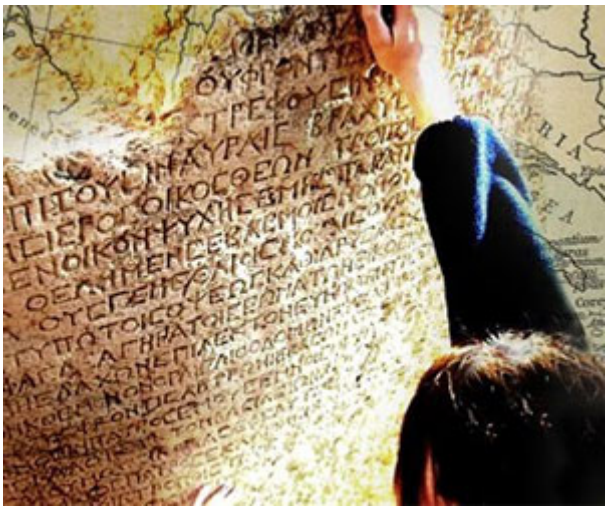

Έχει υποστηριχθεί και υποστηρίζεται ακόμη από ορισμένους “προοδευτικούς” κύκλους γλωσσολογούντων η θεωρία της “εργαλειακότητας” της γλώσσας, δηλ. ότι η γλώσσα δεν είναι τίποτε περισσότερο από ένα απλό μέσο επικοινωνίας μεταξύ των ανθρώπων.

Δυστυχώς, αυτή η λογική και η νοοτροπία της “ήσσονος προσπάθειας” που καλλιεργήθηκαν στην Εκπαίδευση από βολεμένους συνδικαλιστές και κομματικούς εγκάθετους, έπληξαν ανεπανόρθωτα την Παιδεία, παράγοντας στρατιές αγραμμάτων και ημιμαθών, υποβιβάζοντας συστηματικά το μορφωτικό επίπεδο των νεοελλήνων, πιθανότατα για την ευκολότερη πολιτική χειραγώγησή τους. Η υψηλού επιπέδου εκπαίδευση περιορίστηκε δραματικά και έγινε προνόμιο των γόνων των ευπορότερων ομάδων του πληθυσμού, παρά τις ευσυνείδητες προσπάθειες των εκπαιδευτικών των δημοσίων σχολείων. Οι ίδιοι κύκλοι μάλιστα ισχυρίζονται ξεδιάντροπα ότι “η αριστεία είναι στίγμα” και επομένως καταδικαστέα κοινωνικά και πολιτικά! Η άποψη αυτή διακηρύχθηκε, παρά τις εκ των υστέρων διορθώσεις, από τον ίδιο τον Υπουργό …Παιδείας της “πρώτης φοράς αριστερής” Κυβέρνησης. Προφανώς, χαμηλής νοημοσύνης και αγράμματοι μουζίκοι είναι πολύ ευκολότερο να διαχειρισθούν και να διοικηθούν.

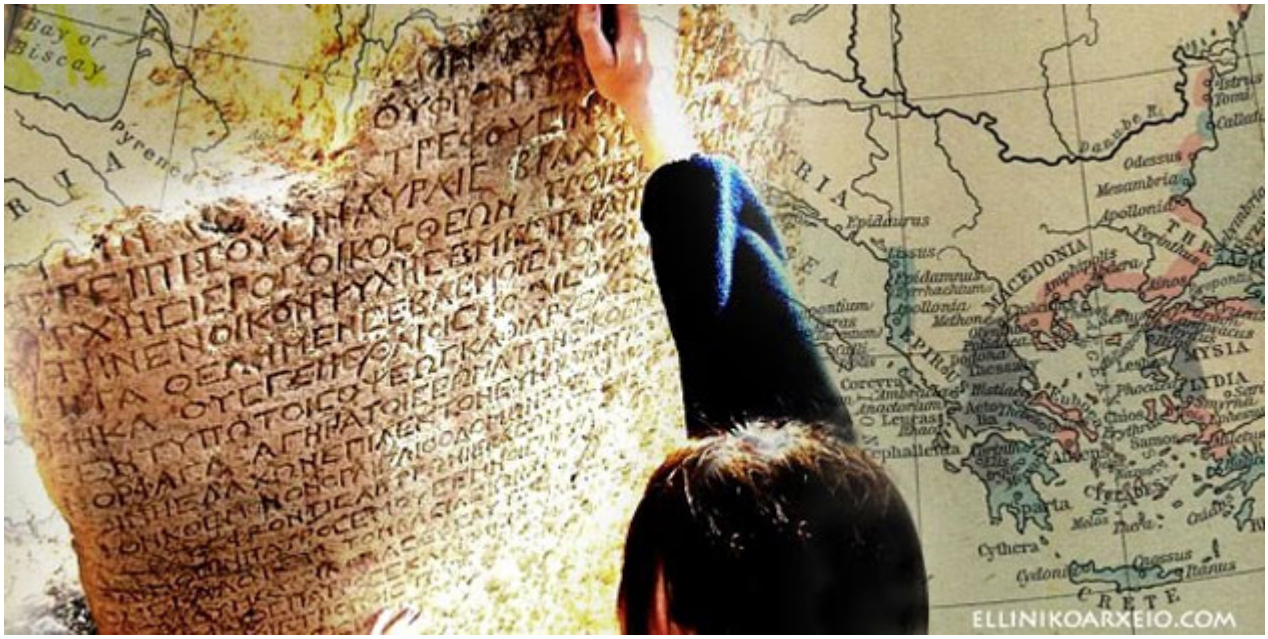

Το συγκλονιστικό άρθρο του Τάκη Θεοδωρόπουλου στην εφημερίδα “Καθημερινή” (24-5-2015) με τίτλο “Το τέλος της ελληνικής γλώσσας”, που υπάρχει στην προηγούμενη ανάρτηση αυτού του ιστολογίου, επανέφερε επιτακτικά το πρόβλημα στην επικαιρότητα.

Με αφορμή τα παραπάνω θεώρησα ότι επιβάλλεται να υπενθυμίσουμε κάποιες αλήθειες, οι οποίες παραποιούνται, όταν δεν αποσιωπούνται, για την σπουδαιότητα της γλώσσας, ατομικά και συλλογικά.

Όπως έχει τονιστεί:

“Η γλώσσα είναι μία από τις μεγαλύτερες κατακτήσεις του ανθρώπινου πολιτισμού, αφού χάρη σ’ αυτή ο άνθρωπος ανέπτυξε τον λόγο που αποτελεί τη βάση του πολιτισμού.

Τα όρια του κόσμου μου είναι τα όρια της γλώσσας μου, κατά τον Wittgestein. Αυτό σημαίνει, γνωρίζω τον κόσμο όσο μου επιτρέπουν οι γλωσσικές μου ικανότητες- επικοινωνώ με τον κόσμο και τα πράγματα στον βαθμό που έχω τις γλωσσικές προϋποθέσεις. Οι δυνατότητες της διάνοιας του ανθρώπου εξαρτώνται από το επίπεδο της γλώσσας που είναι σε θέση να μεταχειρίζεται.

Γιατί ο άνθρωπος του οποίου οι γλωσσικές δυνατότητες είναι περιορισμένες δεν μπορεί ούτε να εκφράσει αυτό που σκέπτεται ούτε να σκεφθεί ολοκληρωμένα. Αναγκαστικά, βρίσκεται εγκλωβισμένος μέσα σε ένα στενό και ασφυκτικό γλωσσικό πλαίσιο που δεν του δίνει τη δυνατότητα να σκεφθεί ολόπλευρα και σε βάθος. Η απαιτητική, ποιοτική και αποτελεσματική επικοινωνία είναι ζήτημα που σχετίζεται με τη γλωσσική υποδομή του καθενός. Η γλωσσική καλλιέργεια υπηρετεί και στηρίζει άμεσα και αποτελεσματικά την ανάπτυξη της σκέψης και των πνευματικών δεξιοτήτων του ανθρώπου, ενώ «η σκέψη η απογυμνωμένη σε

γνώση γίνεται ουδέτερη και χρησιμοποιείται ως απλό προσόν στις ειδικές αγορές εργασίας αυξάνοντας την εμπορική αξία της προσωπικότητας» [Χορκχάϊμερ, Μ., Αντόρνο, Τ. 1986, Διαλεκτική του διαφωτισμού (μτφρ. Ζ. Ζαρίκας), Αθήνα, Ύψιλον, σ. 226].

Η πνευματική απελευθέρωση του ατόμου, συνεπώς, σχετίζεται άμεσα με τις γλωσσικές δεξιότητες που έχει αναπτύξει, ενώ το γλωσσικό υπόβαθρο του καθενός, ατόμου ή λαού, σηματοδοτεί την πνευματική του εμβέλεια.

«Οι γλώσσες», επισημαίνει ο καθηγητής Χρίστος Τσολάκης (1995), «είναι τα μπόγια των λαών. Ψηλώνουν με το ψήλωμα και συρρικνώνονται με τη συρρίκνωση των σκέψεων και των πολιτισμών των ανθρώπων. Δεν είναι δυνατόν οι πολιτισμοί και οι σκέψεις να προάγονται και οι γλώσσες να φθίνουν. Αυτό και το αντίστροφο του αποκλείονται. Στην τεχνολογία οι λαοί, στην τεχνολογία και οι γλώσσες, στην ποίηση οι λαοί, στην ποίηση και οι γλώσσες».

[Σημ. ΔΕΕ: Θεωρώ υποχρέωσή μου να επισημάνω στο σημείο αυτό ότι ο αείμνηστος Γλωσσολόγος Χρίστος Τσολάκης, που με τιμούσε με την φιλία του, ήταν από τους ελάχιστους, δυστυχώς, πανεπιστημιακούς που αγωνιούσε για την πορεία των γλωσσικών πραγμάτων στην χώρα μας και κυρίως είχε το ανάστημα και το σθένος να παραδέχεται και τις δικές του ευθύνες, σε αντίθεση με κάποιους αμετανόητους.]

Ως εκ τούτου, δεν είναι δυνατόν να μιλήσει κανείς για παιδεία και εκπαίδευση χωρίς να αναφερθεί στη γλώσσα, που είναι φορέας μορφωτικών αγαθών και στην οποία στηρίζεται το εκπαιδευτικό σύστημα. Το επίπεδο της γλωσσικής καλλιέργειας επηρεάζει κατ' ανάγκη το επίπεδο της παιδείας και της εκπαίδευσης, δεδομένου ότι οι δύο αυτές μορφωτικές διαδικασίες στηρίζονται κατά βάση στον διάλογο, και ο διάλογος στον λόγο, η ποιότητα του οποίου εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τη γλωσσική κατάρτιση του καθενός.

Αφού, λοιπόν, από τη γλώσσα εξαρτάται η παιδεία και η εκπαίδευση και αφού η παιδεία είναι ένα κοινωνικό αγαθό και ταυτόχρονα δικαίωμα του πολίτη, εξυπακούεται ότι η γλωσσική καλλιέργεια είναι κοινωνικό αγαθό, όρος απαραίτητος τόσο για την πολιτική, κοινωνική, ηθική, αισθητική διαπαιδαγώγηση του πολίτη όσο και για την επιστημονική και επαγγελματική του κατάρτιση. […]

Η σωστή γλωσσική παιδεία που θα προσφέρει το σχολείο εγγυάται και τη διαφύλαξη της γλωσσικής μας ταυτότητας και κληρονομιάς. Οι γλώσσες, όπως είναι γνωστό, φθείρονται και απειλούνται. Ας μην ξεχνούμε πως 5.000 περίπου διάλεκτοι εξαφανίστηκαν κατά τη διάρκεια του 20ου αιώνα λόγω της αποικιοκρατίας. Ο κίνδυνος αυτός είναι ορατός ιδιαίτερα σήμερα εξαιτίας της παγκοσμιοποιημένης κοινωνίας που απειλεί τις λιγότερο διαδεδομένες γλώσσες.

Εκτός αυτού, υπάρχει ακόμη ένας κίνδυνος που δημιουργείται με την κακομεταχείριση και στρέβλωση των λέξεων, γεγονός που συμβαίνει, όταν οι ποικιλώνυμες εξουσίες, μικρές ή μεγάλες, θέλουν να υπηρετήσουν ανομολόγητες σκοπιμότητες ή να προπαγανδίσουν...” (Σ.Γκλαβάς, Εκπαίδευση και ποιότητα στο ελληνικό σχολείο: Πρακτικά διημερίδων, Αθήνα, Ίδρυμα Ευγενίδου, 20-21 Μαρτίου 2008 & Θεσσαλονίκη, Πολυτεχνική Σχολή ΑΠΘ, 17-18 Απριλίου 2008, 33-47)

Για την περίφημη πρόταση του Λουδοβίκου Βιττγκεστάϊν, η οποία περιέχεται στο σπουδαίο και μοναδικό φιλοσοφικό του έργο Tractatus Logico-Philosophicus (Πρόταση 5.6), που κυκλοφόρησε αρχικά στην Γερμανία το 1921 αξίζει να αναφερθούν ορισμένες λεπτομέρειες.

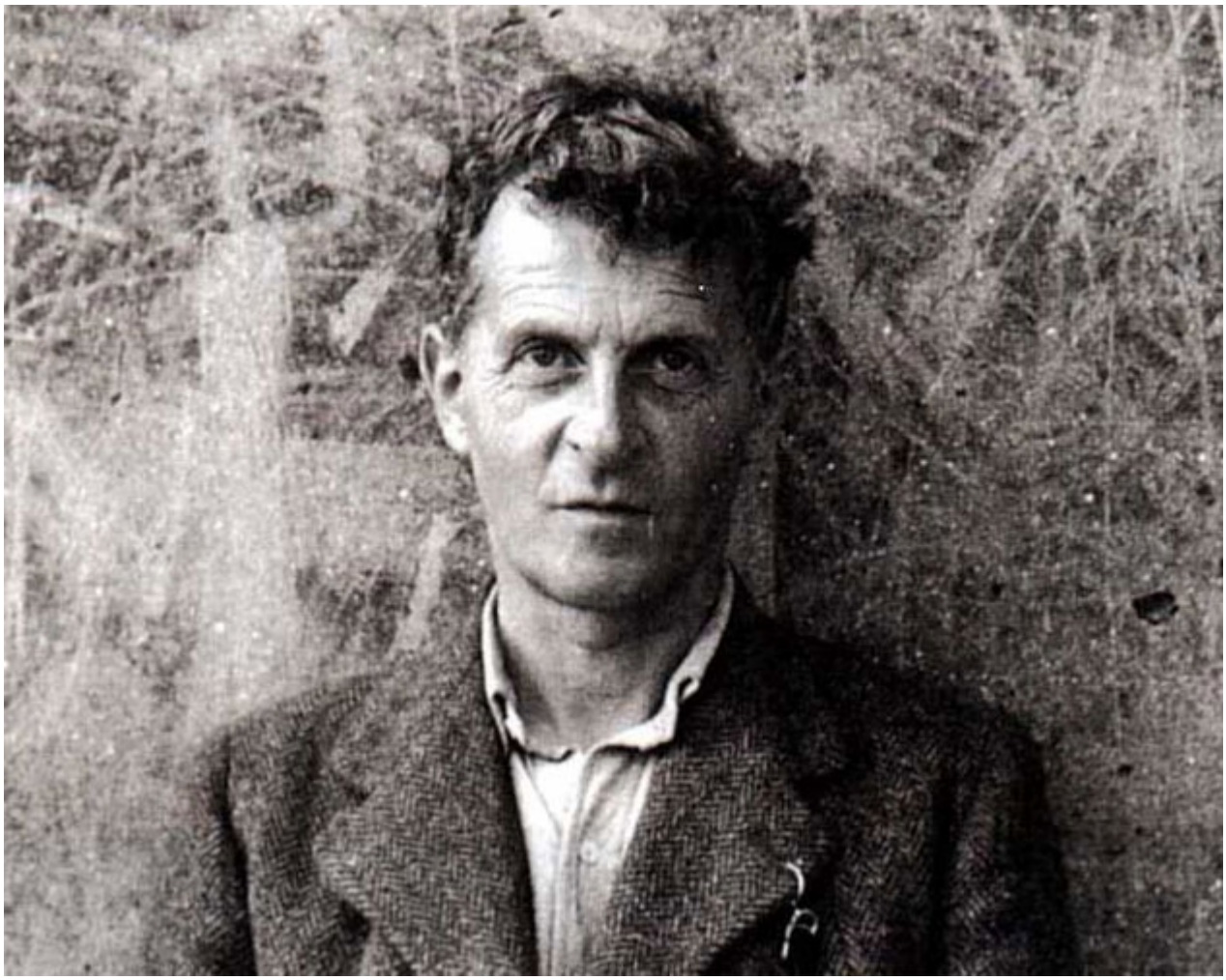

Ο γεννημένος στην Αυστρία Λουδοβίκος Βιττγκεστάϊν (Ludwig Wittgenstein, 1889 – 1951) θεωρείται ένας από τους σημαντικότερους φιλοσόφους του 20ου αιώνα. Έζησε το μεγαλύτερο μέρος της ζωής του στην Αγγλία.

Η αρχική πρόταση διατυπώθηκε στα γερμανικά: *Die Grenzen meiner Sprache bedeuten die Grenzen meiner Welt και συνήθως μεταφράζεται στα αγγλικά ως: The limits of my language mean the limits of my world.*

Για την μετάφρασή της στα ελληνικά και το νόημά της έχουν αναφερθεί, μεταξύ πολλών άλλων, και τα εξής:

“...Μιλώντας για τον Wittgenstein, θέλω να επισημάνω ότι έχει μείνει στη γλωσσολογία για το περίφημο –έτσι το έχω αποδώσει εγώ στα Ελληνικά– «η γλώσσα μου είναι ο κόσμος μου» (στην πραγματικότητα η κατά λέξη μετάφραση είναι : «Τα όρια τής γλώσσας μου ορίζουν τα όρια τού κόσμου μου»). Είπε, δηλαδή, ευθαρσώς ως φιλόσοφος ότι ο κόσμος μου είναι τόσος και τέτοιος όσο μπορώ να τον εκφράσω γλωσσικά. Ό,τι άλλο έχω μέσα μου και δεν μπορώ να το εκφράσω, αντικειμενικά δεν μπορεί να υπάρξει και γι’ αυτό είναι καλύτερα να σιωπώ.

Γλωσσολογική προέκταση αυτής της ρήσης είναι ότι τα πάντα περνούν μέσα από τη γλωσσική επεξεργασία, μέσα από τον γλωσσικό κόσμο τού καθενός. Ένα τρίτο που είπε ο Wittgenstein έχει σχέση με τη σημασία. Ένα από τα πιο δύσκολα πράγματα στη γλωσσολογία είναι να ορίσει κανείς τη σημασία μιας λέξης. Η θέση τού Wittgenstein είναι ότι σημασία είναι η χρήση που έχει μια λέξη. Το σύνολο των χρήσεων είναι η σημασία. Πρακτικώς, πήγε στο επικοινωνιακό κομμάτι της εφαρμογής. Κι από την άλλη μεριά, είναι αυτός που είπε ότι αυτά που λέμε με τη γλώσσα πρέπει να επαληθεύονται ή να διαψεύδονται, γιατί η γλώσσα είναι λογική και υπόκειται σε συνθήκες αληθείας κ.λπ.

Αυτά για να θυμόμαστε και τη σχέση της φιλοσοφίας με τη γλώσσα.

[Από το βιβλίο των Δ. Νανόπουλου – Γ. Μπαμπινιώτη «Από την κοσμογονία στη γλωσσογονία. Μια συν-ζήτηση» (Αθήνα 2010, εκδ. Καστανιώτη), σελ. 81-82]

Το μόνο που έχω να προσθέσω στα παραπάνω δεν είναι άλλο από το Σολωμικό: «Μήγαρις ἔχω ἄλλο στό νοῦ μου, πάρεξ ἐλευθερία καί γλῶσσα;», που οφείλουμε να το ενστερνισθούμε όλοι μας…

Πηγή: *http://ethnologic.blogspot.gr/2015/06/blog-post.html*